

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовao комисију:		
22. јун 2021. године. Координационо веће УЦИМСИ Универзитета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Проф. др Драгица Кољанин	Ванредна професорка	Историја модерног доба, 2020.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Нови Сад		Председница
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Проф. др Владислава Гордић Петковић	Редовна професорка	Англистика, 2008.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Нови Сад		Чланица
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. др Ивана Пантелић	Научна сарадница	Историја, 2017.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Институт за савремену историју, Београд		чланица
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
4. др Адриана Захаријевић	Виша научна сарадница	Студије рода и политике, 2019.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Институт за филозофију и друштвену теорију, Београд		Менторка, чланица
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме:		
Кристина (Златко) Јоргић Степановић		
2. Датум рођења, општина, држава:		

12.04.1990. Кос. Митровица, Р. Србија

3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив:

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, мастер студије, мастер историчар

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:

2016, родне студије

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Питање еманципације жена у Југославији (1918-1948)

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл.

Дисертација броји 380 страна. Текст тезе подељен је у петнаест целина, односно у два дела која су неједнака по дужини, што одражава и временски распон на који се делови односе. Први део, насловљен „Питање еманципације жена у Југославији (1918-1945)“, заузима 177 страна, док други, насловљен „Питање еманципације жена у Југославији (1945-1948)“, заузима 93 стране. Увод, уз изјаву захвалности, претходи основном тексту за којим следи закључак и додатак под насловом „Савременице и савременици“. Последњих 30 страна заузима списак референци, које су разврстане по типу. Међу изворима се истиче архивска грађа (консултовани су Архив Србије, Архив Југославије и Историјски архив Шумадије). Објављени извори броје 44 јединице, консултовано је 26 законских аката, 15 мемоарских извора, 37 јединица из штампе и периодике, 167 монографских публикација, 109 чланака на српском, енглеском, руском и немачком језику, 13 необјављених докторских и магистарских теза и 32 извора с интернета. Укупан број референци износи 444, укупан број фуснота 1440.

У уводу (1-24) се дефинише носећи појам еманципације и одређују разлози за приступање анализи датог временског оквира. Увод такође нуди теоријско-методолошки оквир рада и пажљиво разлаже структуру поглавља.

Први део дисертације, „Питање еманципације жена у Југославији (1918-1945)“, подељен је у девет целина. Својеврстан увод у овај део насловљен је „Југословенско друштво између традиције и модернизације“. На њега се наслања поглавље о женском питању унутар парламентаризма Краљевине СХС (36-75), подељено у шест потцелина. Трећа целина разматра положај жена почетком Велике економске кризе (76-91), које се осврће на положај жена под Шестојануарском диктатуром и на специфичну позицију радница. Четврта целина нуди преглед социјалистичке мисли и женског питања пре 1945. године (92-119), и подељена је у четири потцелине које обрађују доприносе појединаца и група у дефинисању еманципације жена. Пета целина је насловљена „Дискриминисане у борби за равноправност“ и подељена је у три краће потцелине (110-129). На њу се наслања целина која обрађује најзначајније организације жена – Народни женски савез КСХС, Женски покрет и Алијанса и, посебно омладинке КПЈ у оквиру Женског покрета (130-139). Седма целина обрађује положај жена у законима и носи евокативно име „Нова држава – стара правила“ (140-173), а подељена је у девет већих потцелина. Осма целина

разматра период од 1941. до 1944. године (174-194), док се последња осврће на жене у Равногорском покрету (195-202). Први део дисертације нуди преглед свих релевантних збивања у разматраном периоду који су имали утицаја на питање еманципације жена.

Други део дисертације, „Питање еманципације жена у Југославији (1945-1948)“ обрађује, како му наслов сугерише, краћи временски период. Такође, он је и у смислу садржаја далеко мање разуђен. Овај део започиње целином која се осврће на питање женске еманципације између марксизма и марксизма-лењинизма, централних политичких стремљења у разматраном периоду (204- 227). Следи обрада односа КПЈ према женском питању до 1941. године (228-248), где се нуди кратак преглед историје КПЈ у време Краљевине СХС/Југославије и њеног односа према феминизму. Дванаеста целина разматра однос КПЈ према женском питању у ратним годинама (249-277), где се посебно осврће на жене на фронту и Антифашистички фронт жена. Тринаеста и последња целина обрће наслов седме целине и нуди преглед закона у новој држави која испоставља нова правила (278-300). На ову целину наслања се закључак који на поетичан начин настоји да призове животе стварних и замишљених жена у разматраном периоду.

Специфичност дисертације пружа њен Appendix насловљен „Савременице и савременици“ (315-349). У њему је сакупљено пет биографија истакнутих личности које осветљавају еманципованост или борбу за еманципацију за своје време по свему јединствених личности – Ксеније Атанасијевић, Јулке Хлапец Ђорђевић, Милице Ђурић Топаловић, Јаше Томића и Драгољуба Јовановића.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Дисертација обрађује период од стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1918. до сукоба с Информбироом 1948. године, којим започиње другачији пут развоја Југославије. Рад прати нелинеарни развој женске еманципације у држави у којој се мењају политички режими, али и државно/друштвено уређење. Кључно, дисертација жели да истакне значај политичности (или њеног одсуства) за југословенски тип еманципације жена. То је најзад и пресудан разлог због чега она не стаје у 1941. или 1945. години, и управо то чини дисертацију у целини специфичном и оригиналном у светлу њеног доприноса. Дисертација се у основи руководи хронолошким критеријумом, уз извесна одступања на местима где се уводе теоретизације одређених проблема.

Први део дисертације који разматра период од 1918. до 1945. започиње увидима у „затечено стање“, усредсређујући се на услове могућности еманципације жена. За њега је средишње дефинисање параметара модерности и установљење традиционалних образаца српског друштва, на темељу чега се промишља и могућност модернизације и њен суоднос с еманципацијом жена.

Друго поглавље представља јединствено истраживање на нашем простору. У њему се први пут положај жена доводи у везу с парламентарним животом земље, односно са схватањима тог положаја које су заступали предводници и чланови странака у јавности и, још важније, у самој скупштини. За те потребе спроведена је темељита анализа објављених транскрипата скупштинских седница. Уз то, ово поглавље нуди важно разматрање Женске странке, сасвим јединственог феномена о којем је у досадашњим истраживањима било недовољно података.

Треће поглавље се усредсређује на живот радница, као релативно новог феномена

југословенског друштва, који је био у сукобу и са традиционалним обрасцима и са замишљу просвећене модернизације. Такође, ово се поглавље фокусира на конкретне мере државе у кризи, упознавајући нас с условима у којима су жене живеле укљештене између узуса прошлости и неизвесне еманципације.

Четврто поглавље излази изван хронолошког оквира да би проблемски подупрло налазе дате у претходној целини, осврћући се на социјалистичке идеје Светозара Марковића, а потом и Српске социјалдемократске странке. Ова разматрања су важна јер су оставила трага на касније социјалистичко међуратно деловање, и јер указују на рачвања у левичарском приступу женском питању. Поред историјске грађе, у овом поглављу се нуде и тумачења кључних текстова за централно питање дисертације, које потписују Марковић и Милица Ђурић Топаловић, заборављено име југословенског социјалистичког мишљења.

Пето поглавље разматра конкретне околности дискриминације жена (пре свега на тржишту рада), које су уведене у другом и пропитиване у трећем поглављу, посебно кроз залагања Ђурић Топаловић. Поново на трагу идеје модернизације и њеног хода, овде се пропитује како су државне мере радиле у прилог заустављања модернизације оличене у еманципацији жена. У овом поглављу се посебно анализира важан заједнички документ југословенских женских друштава, *Статут жена*, који одражава противречности социјалног и економског положаја Југословенки.

Шесто поглавље представља преглед најзначајнијих женских организација, којим се сумира њихов рад који се до сада у тексту приказивао кроз конкретне акције, реакције у новинским текстовима и прогласе. У њему је посебан нагласак стављен на питање политичности – политичке оријентације у дефинисању и промовисању еманципације жена. У ту сврху су посебно издвојене омладинке КПЈ које су деловале с рубова женског покрета да би у наредном периоду постале носитељке пројекта еманципације жена.

Седмо поглавље нуди прецизно оцртан правни оквир унутар којег су се збивали захтеви за еманципацију и деловање организација и појединки. Јасно је показано у коликој је мери законодавство одржавало традиционалне моделе и кочило модернизацију. Посебан нагласак стављен је на породично право међуратне Југославије, које се не ограничава само на навођење закона, већ се проширује анализом текстова истакнутих правника из назначеног периода. У истом духу, разматра се стање ванбрачне заједнице која у праву није постојала, као и питање формално невидљивог права на прекид трудноће.

Осмо поглавље разматра период владе Милана Недића, с посебним освртом на идеолошке представе о улози жена, за шта је потку понудила политика Димитрија Љотића и његовог Збора. За ту сврху су анализирани и ставови према женским организацијама пре 1941. године, али и идеализације жена из митске прошлости, попут мајке Јевросиме и мајке Југовића. Ово поглавље на најизричитiji начин приказује амбивалентност еманципације која је у извесном смислу заустављена и пре но што је добила прилику да поприми конкретније облике.

Девето поглавље се дотиче још једног значајног крака у историји женске (не)еманципације: односа Равногорског покрета према женама. Иако је ова тема истраживачки изразито нова на нашим просторима, њој је у овој дисертацији било потребно пружити одређену пажњу, особито из перспективе обновљених интересовања за деловања покрета. У поглављу се посебно испитивао контрадикторан однос покрета према женама и свест Равногораца о неопходности веће укључености жена у њихове активности.

Други део дисертације разматра комунистичко разумевање еманципације жена. Дисертација настоји да захвати драматични преокрет који се одиграо између расутих покушаја политизације еманципације, како међу женским организацијама, тако и у односу на различита, ретко лако усагласива историјска кретања између два рата, и изразите политичности Комунистичке партије Југославије која је извојевала победу у Другом светском рату. У том смислу, за овај текст година 1948. има значај који јој се ретко придаје: до ње је идеолошко схватање еманципације кодификовано у законодавству нове државе, те интегрисано у саморазумевање новог друштвеног уређења.

Десето поглавље обрађује управо то идеолошко схватање које ће своју примену угледати с успоставом комунистичке власти. У њему се нуди теоријски преглед женског питања који стоји у основи политичких одлука нових југословенских власти. У те сврхе посебна се пажња обраћа совјетском моделу, Женотделу на који се у свом обликовању угледао Антифашистички фронт жена, и ставовима Александре Колонтај. Да би се показало да у овом моделу има напрстина када је реч о захтеваној еманципацији, разматра се спорни концепт слободне љубави и совјетски развој односа према праву на абортус.

Једанаесто поглавље представља темељит осврт на деловање Комунистичке партије Југославије у доба монархије, и особито на њен однос према женском питању до освајања власти 1945. године. У овом поглављу се на иновативан начин приступа и анализи докумената који се укрштају с периодиком, а који се односе на појам феминизма, који је касније прокажен и одбачен. Указује се на то да је женско питање било значајно и да је постојала посебна осетљивост према разумевању стварне спрам политичке еманципације. У духу тог раскорака промишља се и питање слободне љубави међу комунисткињама.

Дванаесто поглавље усредсређује се на Комунистичку партију Југославије у ратним временима. Циљ ове целине је да пружи поглед на стварност жена у борбеним редовима, која је одступала од партијског плакатирања равноправности. Кандидаткиња настоји да одговори на питања о томе како су жене заиста прихватане на фронту, да ли су се третирали као једнаке мушкарцима и по којим су основама биле дискриминисане. На том трагу се приступило и најважнијој женској организацији овог времена, АФЖ-у: фокусирањем искључиво на процесе еманципације жена кроз деловање АФЖ-а, што је у прилично заступљеном пољу интересовања за овај покрет специфична оријентација.

Тринаесто поглавље представља одговор, тако рећи реплику на седмо поглавље које је одражавало инхерентне (не)могућности које су стајале на путу еманципације. У овом, завршном поглављу показује се како је равноправност између жена и мушкараца формализована у свим релевантним областима друштвеног и политичког живота. У ту сврху поново је урађен попис кључних законских аката који снажно одскачу од дотад важеће легислативе. Сам преглед тих промена сведочи о дубини и тектонском карактеру трансформације у правно омеђеној сфери еманципације жена.

Appendix насловљен „Савременице и савременици“ окупља индивидуе које су одступале од главног тока југословенског друштва, а ипак су репрезенти епохе и простора на којем су живели и стварали. Биографски и, где је то било могуће, библиографски пресек имао је за циљ да их истакне као узоре из наше властите прошлости.

ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

1. Јоргић Степановић, Кристина. „Милица Ђурић Топаловић и женско питање у Краљевини Југославији“. *Токови историје* бр. 1 (2021): 85-108. **M24**
2. Јоргић Степановић, Кристина. „Ставови Димитрија Љотића према феминизму и улози жене у друштву Краљевине Југославије“. У *Зборник радова са 13. научно-стручног скупа Студенти у сусрет науци*. Приредиле Катарина Веселиновић, Јелена Вучић и Сара Вучић, 259-269. Бања Лука: Универзитет у Бања Луци, 2020. **M33**
3. Јоргић Степановић, Кристина. „Музеји женске историје – критички осврт на концепт родне перспективе у музеолошкој пракси“. *Музеји* бр. 7 (2020): 209-220.
4. Јоргић, Кристина. „Тајне београдске Главњаче 20-их година XX века: прилог проучавању свакодневнице Краљевине Југославије“. *Култура: часопис за теорију и социологију културе и културну политику* бр. 162 (2019): 13-21. **M51**
5. Jorgić Stepanović, Kristina. „Невидљиве жртве волјних побаџаја у Краљевини Југославији 1930-их година XX века“. *Temida: časopis o viktimizaciji, ljudskim pravima i rodu* vol. 22, br. 3 (2019): 345-358. **M52**
6. Jorgić, Kristina. „Rodni stereotipi u obrazovanju – analiza osnovnoškolskih udžbenika istorije“. *Metodički vidici* br. 9 (2018): 321-336. **M52**
7. Jorgić, Kristina. „Pitanje ženske emancipacije između marksizma-lenjinizma i prakse KPJ“. *Genero: časopis za feminističku teoriju i studije kulture*, br. 22 (2018): 1-20. **M52**
8. Јоргић, Кристина. „Принцип матрилинеарности у рабинском јудаизму“. *Култура: часопис за теорију и социологију културе и културну политику* бр. 157 (2017): 11-19. **M51**

Радови прихваћени за публикавање:

9. Јоргић Степановић, Кристина. „Женска странка (не)пријатељ Женског покрета“. У *Часопис Женски покрет (1920-1938): зборник радова*. Приредиле Јелена Миљковић и Жарка Свирчев. Београд: ИКУМ, 2021.
10. Јоргић Степановић, Кристина. „Социјалистичка мисао и женско питање“. *Шумадијски анали: часопис за историографију, архивистику и хуманистичке науке*, бр. 1 (2021).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Дисертација полази од следећих хипотеза: 1) за време Краљевине СХС/Југославије почиње да се одвија процес еманципације жена на простору Југославије; 2) из формално-правне перспективе, жене су се у Краљевини СХС/Југославији налазиле у изразито неравноправном положају, те су могућности за еманципацију биле ограничене; 3) од 1945. године, посебно под утицајем совјетског законодавства, измењен је законодавни оквир, чиме се положај жена драстично побољшао у односу на претходни период, што је утицало и на стварну еманципацију жена. На темељу наведених хипотеза изведени су следећи закључци: 1) владајућа политичка елита у доба Краљевине СХС/Југославије сузбијала је деловање жена које за циљ имају грађанско-правно изједначавање жена с мушкарцима, неблагонаклоно гледајући на процес женске еманципације; 2) женска грађанска удружења су својим активностима дала огроман допринос процесу еманципације у међуратном периоду у Краљевини СХС/Југославији и стога имају пресудан значај за развој свести о неопходности еманципације жена; 3) по успостављању комунистичког режима у Југославији 1945. године политичка елита даје отворену подршку процесу еманципације жена.

Дисертација представља драгоцен допринос студијама рода, а посебно историјском прегнућу разумевања прилика у којима су жене живеле и деловале, настојећи да те прилике тумачи из кровне визуре еманципације. Еманципација је појам темељац овог рада који се кроз читав текст пропитује са две, некада оштро сукобљене стране: из живљених околности које обухватају законску регулативу, друштвени морал, политичке прилике државе у настајању и државе у рату; и из идеолошких оквира који теже еманципацији и који се прокламовано остварују. У том смислу, ова дисертација представља озбиљан теоријски рад који на темељу замашне историјске грађе настоји – и у томе успева – да захвати колебања, непостојаност и различите димензије амбиваленције еманципације жена. Штавише, она на истанчан начин приказује *могућности* за еманципацију и начине на које су оне у реалним околностима бивале осујећене, чак и онда када је постојала политичка воља да се еманципација заведе као принцип.

Приступ изучавању прошлости којим се кандидаткиња руководи је мултидисциплинаран и проблемски, што посебно обогаћује поље друштвене историје која се у овом тексту самерава с тумачењем правне баштине и политичком историјом у строгом смислу речи. Иако обилује грађом и због тога представља узоран текст у сопственој дисциплини, експлицитна намера изречена у уводу јесте да се он не сведе на приказ историјске грађе, већ да пронађе начин да жене предочи као субјекте друштвеног деловања: да представи живот, са свим његовим противречностима, онога што се назива феноменом еманципације. За то је било неопходно дати глас истакнутим фигурама (од којих су неке, управо у ту сврху, посебно окупљене у Додатку тезе), али и такозваним малим људима који су били носиоци промена у разматраном турбулентном периоду. У тој намери ова дисертација сасвим успева.

Дисертација је писана сучељена с две тешкоће, за које се може рећи да су њоме успешно превазиђене. Једна се односи на мањак или расутост историјске грађе релевантне за први део дисертације, друга на специфичан идеолошки предзнак литературе настале у осврту на историјско раздобље које покрива други део дисертације. Прилежна анализа фрагментарних података из прве, и пажљиво читање заступљених материјала из друге области истраживања, резултовали су узоритом интерпретацијом положаја жена која не заступа, нити велича неко од бројних решења која приказује. Кључни разлог томе је

темељно истраживачко питање које жели да разуме и истакне дискрепанције између прокламованих планова и живота жена, уз уважавање разлика, махом класних, међу самим женама. Тај метод представља најдрагоценији прилог овог рада који има једнак значај као и сами резултати до којих се долази.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Ову дисертацију треба посматрати као значајан прилог изградњи феминистичке историографије, и то не само за наше подручје, већ у оквиру ширих настојања да се критички преиспита историја еманципације, посебно у земљама бившег Источног блока. За наше подручје ово је од посебне важности, будући да су досадашња истраживања и даље недовољно опсежна и да се историјом жена бави мали број истраживача. Дисертација настоји да теоретизује своје појмове, постављајући у своје средиште идеју саме еманципације коју на различите начине пропитује, одбијајући да је узме као дат и саморазумљив појам.

Кандидаткиња Кристина Јоргић Степановић је на целовит и обухватан начин приступила одређењу нивоа, распона, препрека и противречности еманципације жена у истраживаном периоду. Хипотезе којима се руководила су потврђене резултатима. Стил којим је дисертација писана је узорит, а рад представља занимљив и узбудљив текст. Консултована грађа, од чега нека први пут, и вешто обликовање недостајућих података чине ову дисертацију посебно драгоценим радом.

Комисија даје позитивну оцену концепту и структури истраживања, методолошком приступу и научном доприносу, посебно у сфери у којој се укрштају друштвена историја и студије рода.

Напомена: докторска дисертација је прошла проверу оригиналности применом софтвера за детекцију плагијаризма iThenticate, који је показао да “similarity index” износи 20%. Пажљивом провером рада установљено је да рад не садржи плагирана места, те да је реч о оригиналном истраживању. 4% подударности отписује се на устаљене техничке референце у формату базе НАРДУС, које програм препознаје као једнообразан садржај, 12% на цитате, савесно наведене знаковима навода, и референце у фуснотама, а 4% на објављени рад кандидаткиње (што не се може подвести под аутоплагијат будући да је на почетку целине у којој се рад користи назначено да је део текста преузет из наведеног рада).

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Текст докторске дисертације је написан у складу с образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација садржи све битне елементе с обзиром на научну дисциплину у оквиру које је писана. У уводу су јасно дефинисани основни појмови истраживања, текст је јасно позициониран у односу на постојеће радове из области, разговетно је развијена методологија, грађа и структура рада. Теоријски оквир који се овде посебно истиче примењен је кроз читав рад који је ваљано подељен у поглавља и саприпадне потцелине. Библиографске јединице наведене у тексту дисертације сакупљене су у списку коришћене литературе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Кандидаткиња је, примењујући мултидисциплинарни и проблемски приступ грађи, оправдала своју намеру да сачини рад који унапређује историјску науку на нашем подручју. Спремност да теоријски уобличи појмове и посебно средишњи појам свог рада чини овај текст релевантним доприносом друштвеној историји, а посебно историји жена и рода у српској историографији.

У средишту тезе је сложен и вишеслојан појам еманципације коме се у српској научној литератури поклањала пажња у социјалистичком периоду, иако и тада у широким потезима и не нужно у вези с еманципацијом жена. Последњих деценија појам еманципације је изгубио на свом ранијем значају, те су се наместо њега радије разматрала права и демократски потенцијали, што се одразило и на изучавања у домену студија рода. Ова дисертација исправља ту празнину, усредсређујући се поновно на појам еманципације, кључан како за област студија рода уопште узев, тако и за примену у анализи на наше просторе.

Као историјска анализа, ова дисертација проматра еманципацију жена из два готово диспаратна угла, али таква да се временски надовезују један на други, што је у историјској науци код нас релативна новина, будући да су досадашња истраживања о женама испитивала или период пре успоставе социјализма, или период социјализма, али ретко и само маргинално у компаративној перспективи.

Посебан квалитет овог рада управо је у томе што попуњава истраживачку празнину која се односи на прве деценије Краљевине, али и што прави копчу са временом које ће уследити. Она то чини тако да контрадикторности те копче не покушава да ублажи, већ их истиче у први план. Централни допринос овог рада управо је у томе што показује колико је еманципација жена – која спада у сферу модернизацијских процеса – крхка у односу на идеолошке пројекте, и истовремено захтевна јер почива на дубоким променама свих сфера друштва, које је немогуће решити искључиво правним или политичким захватима.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?
Дисертација не садржи ни формалне ни суштинске недостатке.
X ПРЕДЛОГ:
На основу наведеног, комисија предлаже:
а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;
б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);
в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум: Београд, 5. јул 2021. године

1. Проф. др Драгица Кољанин,
ванредна професорка

_____,
председница комисије

2. Проф. др Владислава Гордић
Петковић, редовна професорка

_____,
чланица комисије

3. др Ивана Пантелић, научна
сарадница

_____,
чланица комисије

4. др Адриана Захаријевић, виша
научна сарадница

_____, менторка
и чланица комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.